

Ders : 165

Konu : DUHA SURESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 وَالضُّحَىٰ ۝ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ۝ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ۝
 وَلَا آخِرَةَ خَيْرٌ لِّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ۝ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ۝
 أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ ۝ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ ۝
 وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ ۝ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ۝
 وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ۝ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ۝

SÛRENİN MEÂLİ:

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla...

1-Yemin olsun kuşluk vaktine. 2-Kararıp sakinleştiğinde geceye, 3-Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı. 4-Son (âhîret) senin için önden (dünyadan) daha hayırlıdır. 5-Yakında Rabbin sana verecek ve sen râzı olacaksın. 6-Seni yetim olarak bulup barındırmadı mı? 7-Seni kaybolmuş bulup yol göstermedi mi? 8-Seni fakir bulup zengin etmedi mi? 9-Öyle ise sakın yetime zulmetme. 10-Dilenciye de azarlama. 11-Fakat Rabbinin nimetini daima anlat!

SÛRENİN ÖZELLİKLERİ:

Duhâ sûresi, adını ilk âyetinde geçen ve "Kuşluk vakti" anlamına gelen "Duhâ" kelimesinden almıştır. Ayrıca; "Ve'd-Duhâ" adıyla da anılmaktadır. Duhâ sûresi Mekke döneminde nâzil olmuştur, 40 kelime ve 172 harftir. Kur'ândaki sıralamada 93, iniş sırasına göre 11. sûredir.

Bu sûre; müşriklerin üzücü söz ve davranışlarına karşı Peygamberimiz (s.a.v.)'e bir tesellidir. Çocukluğundan itibaren Allah'ın korumasında olan Peygamberimiz (s.a.v.)'in, birçok güçlüğü aşarak

hangi nimetlere ulaştığını hatırlatmaktadır. Peygamberimiz (s.a.v.)'in de yetimlere, yoksullara iyi davranması emredilmektedir.¹

Yine bu sûre; Resûlullah (s.a.v.)'in, günden güne daha fazla nimetlere ulaşacağını müjdelemekte, bu nimetlere şükretmesi gerektiği hatırlatılmaktadır.²

Sûrenin Nüzûl Sebebi:

Vahiy, bir müddet kesilince Resûlullah (s.a.v.) sıkılmıştı. Vahyin ne kadar süreyle kesildiği konusunda farklı rivayetler olmakla beraber, bu müddetin 2 veya 3 gün olduğu rivayeti daha ağırlıklıdır. Bu müddetin 15-25 veya 40 gün olduğu rivayetleri de vardır.

Allah; âyetlerini birkaç gün indirmeyi geciktirince, Mekkeli müşrikler, Peygamberimizle alay etmeye başladılar. Başta Ebû Leheb'in karısı Ümmü Cemil olmak üzere, İslâm düşmanları rahatsız oldular. İstiyorlardı ki, yeni bir âyet nâzil olsun da dalga geçsinler.

Peygamberimiz (s.a.v.)'e kısa bir süre âyet nâzil olmayınca bu sefer müşrikler: "Muhammed'in Allah'ı Muhammed'i bıraktı" diyerek yaygara kopardılar. Bazıları da Peygamberimiz (s.a.v.)'e: "Herhâlde Rabbin sana darıldı ve seni terketti" diyerek alay ettiler. Bu sözler üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) üzüldü ve bu sûre nazil oldu.³

Sûrenin Tefsiri:

وَالضُّحَىٰ ۝ وَاللَّيْلِ إِذَا يَجِيٓءُ ۝

- 1- **"Yemin olsun kuşluk vaktine"**
- 2- **"Kararıp sakinleştiği zaman geceye."**

"Duhâ" ile, kuşluk vakti kastedilmiştir. Kuşluk vakti güneş yükselmeye başlayıp, ışıkların her tarafa yayılmaya başladığı zamandır. Yani gündüzün başlangıç zamanıdır.⁴

Bu âyetle Allah, Duhâ'ya yemin ediyor. Çünkü Duhâ, âdeta gündüzün gençlik zamanı sayılır. Rivayete göre, Allah'ın Hz. Mûsâ ile konuştuğu zamandır. Sihirbazların da imana gelip Allah'a secde ettikleri vakittir.⁵

"Duhâ" kelimesi; güneşin yükseldiği gündüzün başlamış olduğu, âdeta insanlık âlemine yeni bir hayatın bağışlandığı bir zaman anlamına gelir. Allah da buna yemin etmektedir.

İkinci âyetteki; "ve kararıp sakinleştiğinde geceye.." ifadesine gelince; gece herşey sakinleşir anlamındadır. Yani gündüz hayatındaki faaliyet, hareketlilik kesilir, halk sükûna kavuşur. Bu da, insanlık için ayrı bir ilâhî nimettir. Gece istirahat zamanıdır.

"Seca" kelimesi, mutlak sakinlik, bir şeyin kararını bulup dinmesi, sakinleşmesi, durgunlaşması anlamındadır.

¹ Kur'an-Yolu-Türkçe Meâl ve Tefsir C. 5, Sh. 636-637

² Kur'an-ı Kerim'in Meâl-i Âlisi ve Tefsiri, Ö. Nasuhi Bilmen, C. 8, Sh. 4053

³ Şifâ Tefsiri, Mahmut Toptaş, C. 8, Sh. 293-294

⁴ Mefâtihu'l-Gayb-Fahrüddin er-Râzî, C. 23, Sh. 201

⁵ Büyük Kur'an Tefsiri, Ali Arslan, C. 16, Sh. 51

“Duhâ” hayatın ve bilgi nurunun ihtişamlı bir şekilde parlamaya başladığı genç ve dinç bir neşe zamanını, “Leyl” ona karşılık mutlak bir karanlığı, üzüntü ve sıkıntıları ifade etmektedir. Ancak “Seca” kelimesi, gecenin sıkıntı ve üzüntülerinin durgunlaşacağını, sakinleşeceğini anlatmaktadır.⁶

Gece de gündüz de Allah’ın iki büyük nimetidir. Allah, bu iki nimetine yemin etmektedir. Çünkü:

- Hem gece, hem de gündüz sayesinde insanların faydasına olan şeyler bir düzene girer.
- Kuşluk vakti veya gündüz, insanların harekete geçtiği, buluşup tanıştıkları vakitlerdir.⁷
- Gece ise dinlenme, sakinleşme ve istirahat zamanıdır.

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ

3- “Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı.”

Yani sana darılmak, seni terketmek söz konusu değildir. Rabbin sana yetim doğduğun günden beri lütuf ve ihsanda bulunmaktadır.

Peygamberimiz (s.a.v.), doğmadan iki ay önce babası vefat etmişti. Resûlullah (s.a.v.), dünyaya yetim olarak gelmişti. Fakat Allah, onu bir gün bile çaresiz bırakmamıştı.

Onu annesi büyütmüş, annesi vefat edince de dedesi Abdülmuttalib ona bakmıştı. Dedesi de vefat edince, amcası Ebû Tâlib himayesine almıştı. Ebû Tâlib, gerçek bir baba şefkatiyle yeğenini sevmiş ve onu korumuştur.

Âyetteki; “**Vedde’a**” kelimesi Vedâ edip ayrılmak, bırakmak anlamına gelir. “**El-Kalyu**” kelimesi ise, buğzetmek, darılmak anlamına gelir.⁸

Vahiy bir müddet kesinlince, Peygamberimiz buna çok üzülüyor, “acaba Allah’ın rızasına ters bir davranışta mı bulundum?” düşüncesiyle üzüntüsü daha da artıyordu. Hatta Kâbe’ye doğru dönerek dua etmişti.⁹ İşte bu âyet, hem Peygamberimiz (s.a.v)’in üzüntüsünü gidermiş, hem de; “Muhammedin Rabbi onu terketti” diyen müşriklere en güzel cevabı vermiştir. Kıyamete kadar da aynı hüküm geçerlidir.

وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ

4- “Son (âhiret) senin için önden (dünyadan) daha hayırlıdır.”

Yani: “ Rabbin senin için hoşlanacağı bir şeyi hazırlamaktadır. Yolundaki engelleri kaldıracak, dâvânı başarıya ulaştıracak, hak nizâmı olan İslâm’ı galip getirecek, üstün kılacaktır.”

Bu âyette geçen; “Âhiret” ile “Ülâ” kelimelerine şu iki anlam verilmiştir:

- Senin bundan sonraki hayatın, bundan önceki hayatından daha güzel ve başarılı olacak, özellikle Peygamberlik görevinin sonu başlangıcından daha verimli olacak.
- Ebedî olan âhirette cennetteki hayatın, geçici olan dünya hayatından, daha güzel olacak.

⁶ Hak Dinî Kur’ân Dili, Elmalı M. Hamdi Yazır, C. 8, Sh. 498

⁷a.g.e., Fahrüddin er-Râzî, Sh. 203-204

⁸ a.g.e.Fahrüddin-er-Râzî, C.23, Sh. 205

⁹ a.g.e. Ö. Nasuhi Bilmen, C.8, sh. 4054

Allah, Peygamberimiz (s.a.v.)'e müjde veriyor;“ Yarının bu gününden daha hayırlı olacak. Sonun evvelinden hayırlı olacak. Yani sen dünyada günden güne, durumundan duruma, ileri doğru, daima hayırdan hayıra yükseleceksin. Ama senin Rabbin, hakkın olan izzet ikramını sana daha çok âhirette verecektir. Bu, dünyadaki nimet ve ikramlardan daha üstündür. Çünkü dünya şerefi ve ikramı fâni, ahiretinki ise bâkîdir¹⁰ buyuruyor.

Bu âyette Allah, Peygamberimiz (s.a.v.)'e, hem dünya hem de âhiret müjdesi veriyor. Ancak âhiretin daha hayırlı olduğunu bildiriyor.

“Ya Muhammed! Sıkıntılı günler geçiriyorsun, arkadaşlarına zulmediliyor, hafife alınıyorsun, sana deli diyorlar, iftira atıyorlar, ama iyi bil ki Allah, sana ileride çok güzel günler gösterecek, “çok hayırlı işler yapacaksın“ diye müjde veriyor.

Resûlullah'a dünyada peygamberlik ve yönetim verilmiş, âhirette de Kevser Havuzu ve Şefaât nimeti verilecektir. İbni Abbas'a göre; “Beyaz incilerden yapılan bin köşktür. Bunların toprakları misktir, ve her köşkte ona uygun hanımlar ve hizmetçiler vardır.”¹¹

Âhiret hayatı, dünyadan daha hayırlıdır. Çünkü:

Allah, Resûlullah (s.a.v.)'e âdetâ: “Sen, dünyada bir hayır üzeresin. Çünkü sen orada istediğini yapıyorsun. Ancak âhiret senin için daha hayırlıdır. Çünkü âhirette Biz, kendi isteğimizi yapıyoruz.

- Bu sebeple sana, Biz, kendi dilediğimizi vereceğiz“ demiştir.
- Âhiret, senin için daha hayırlıdır. Çünkü âhirette ümmetin, senin etrafına toplanacak. Onlar senin evlâtların gibidir. Onlar cennette olacak, yani senin çocukların cennette olacak ve sen sevineceksin...
- Âhiret senin için daha hayırlıdır. Çünkü, o âhireti satın alan sensin. Ama bu dünya ise, hiç de öyle değildir. Yani sana ait olan mülkler, sana ait olmayan mülklerden daha hayırlıdır.
- Âhiret, senin için dünyadan daha hayırlıdır. Çünkü dünyada kâfirler seni kınarlar, sana kötülük yaparlar. Ama, âhirette, ümmetini, diğer ümmetlere; seni de diğer peygamberlere, zâtını da sana şâhit yapacağım...
- Dünyanın, iyilik ve güzellikleri azdır, acılarıyla içiçedir ve sonludur. Halbuki âhiretin nimetleri de acıları da çoktur ve devamlıdır.¹²

Alınacak Dersler:

- Allah, bu sûrede hem kuşluk vaktine (gündüze), hem de geceye yemin etmektedir. Bu iki zaman dilimi, Allah'ın bize ihsanı ve nimetidir.
- Gece uyku ve istirahat zamanı, gündüz ise hareket çalışma vaktidir. Gece uykusunu bize nasip eden, sabahleyin de uyanmamızı nasip eden Rabbimizdir.
- Gece ve gündüzün peşpeşe gelmesiyle işlerimiz bir düzene girer. Buna şükretmemiz gerekir.
- Hak ve hakikate karşı olanların, ayıplamaları, alay etmeleri bizi üzmemelidir. Çünkü biz, Allah'ın emir ve yasaklarına uyduğumuz sürece o bize çıkış yolları gösterecektir.

¹⁰ Tefsirü'l- Kur'ân, Ebul-Leys Semerkandî, C.6, sh. 439

¹¹a.g.e. Ali Arslan, C. 16, Sh. 54

¹²a.g.e. Fahrüddin er-Râzî, C. 23, Sh. 208

5. Bu sŭre; Peygamber (s.a.v.)'e mŭjde olduęu gibi, onun űmmeti olan bizlere de zorluklar karŐısında bir teselli ve mŭjdedir.
6. Āhiret hayatı dŭnya hayatından, nimetleri de dŭnya nimetlerinden daha hayırlıdır.
7. Dŭnya fāni, āhiret ise bākīdir. Bākī olan hayat, geęici bir hayata feda edilmemelidir.

Bu hafta;

1. Őmrűműzűn bir muhasebesini yapalım. Āhirete hazırlıęımızı gűzden geęirelim.
2. TeŐkilat ęalıŐmalarımızda ileriye mi, geriye mi gittiğimizi kontrol edelim.
3. Verdięi nimetlerden dolayı Rabbimize, dil, beden ve mal ile Őűkrűműzű eda edelim.